

دلآوهر قهره داغی:

دهقی شیعی بریتییه له ژهنینی وشه له دیری مؤسیقااییدا

دیداری: عه بدولموته لیب عه بدوللا

ئه گهر له نزیکه وه "دلآوهر قهره داغی" نه ناسی و له نیوه پوویه کی پایزییدا به بهرده متدا تیپه رییت وا ههستده کهیت ناز به سه ر خوینه ره وه دهکات، وا ههستده کهیت چونکه پییده لئین قه له میکی جوانی له خوئی بوغرا بووه، به لام هیچ یهک له وانه نییه، به لکو ئه و له ژیانی روژانه دا ته سه وری ئه وه ناکات جوان بنووسییت و رسته ی جوان بلئی، بویه شهرم له ده و روبهر و خوینه ران دهکات. شاعیریکی ساده و هیمن و خاکه رایه، به رده و ام قه له قی نووسین ده هیئینی و دهیبا، به تایبه تی بهرکه وتنی له گهل ئه وروپا وای لی کردوه له به رامبهر نووسین و خویندنه وه حساستر بییت. هه میشه شیعر وهک فریاد رهس ته ماشا دهکات، هه میشه له نائومی دییه وه هیزی نووسین به ده ست ده هیئینی.

به ر له قه سیده ی "په یکه ریگ له باران" که سالی "1991" نووسیویه تی، شیعی کی به ناو نیشانی "سه فهری مهرگ" له دوای راپه رینه وه له کو ریکی شیعر خویندنه وه له گهل چه ند شاعیریکی دیکه خویندو ته وه، وهک ده زانین به شیکی زوری شیعی دوای راپه رین له باز نه ی دروشم و کهف و کولی شو ر شگی رانه و دو که ل و بارووت ده خولایه وه، که چی "دلآوهر قهره داغی" به و هه موو شهر منییه وه له و کو ره دا به شیعی ک که ته وا و نائومی دی لی ده تکی به شدار ی دهکات، راسته کهس گوئی بو ناگریت به لام کو لنادات و تا دوا دیر شیعه که ی خوئی ده خوینی ته وه.

له دواى كهف و كولى راپهړين ئيتر ئه و نائوميدييه له شيعرى كورديدا بهرجهسته تر دهبيت، بهراستى ئه گهر نه وهى دواى راپهړين نائوميدي نه بايه چوڼ دهيتوانى بنووسيت، جياواز بيت و دهريچه يهك بو ته عبير كردن له خو بكا ته وه؟ فيكرى ئوميدي به خش خالييه له ماناي جوانى.. ئه وه نائوميدييه و امان ليده كات هه ولى بهرجهسته كردنى جوانى بدهين و ته سليم به مزده و ته قلدييه ت و ئيستاي با و نه بين.

دلاوهر قهره داغى ناتوانى بى مؤسقا بنووسيت، له گهل ئه وه شدا بهرده و ام گيرانه وه كان دهيبه ن، ناتوانى سه رسامى خوى به رامبه ر كاره شانوييه كانى "چيخوف" "بريخت" "بيكيت" بشاريته وه، وهك چوڼ ناتوانى به رانه ر ئه و هه موو بى نرخ كردنه ي ناوه ندى روشنبيريى كوردى بيدهنگ بيت.. ئه و كاتيک له كوردستان بوو كه سيك بوو وهك نووسين، وهك هه لسوكه وتى روژانه بيژارى و ناموييه كى توخى ليده تكا، بويه راسته وخو لييم پرسى:

پ/تو وهك كه سيكى هه ستيار چوڼ سه يري نامويى ده كه يت، ئايا دوور كه وتنه وه ت له شارى سليمانى وهك يه كه م لانه، تا چه ند ئه و ناموييه ي توى قوولتر كردو ته وه؟

_ هه ر شاره و له ريگايه كه وه ده چيته وه سه ر شاريكى دى، هه ر شاريك و له شتيكدا له شاريكى تر ده چييت، له هه ر شاريكدا شه قاميک، دوكانيک، كوچه يهك. بهر په نجه ريهك، بوئيک و رهنگيک هه يه كه ياده وه رييه كى ديرينمان تيډا ده وروژينييت كه له شاريكى تر دا ئه زمونمان كردوه، له هه ر شاريكدا خانوييهك هه يه به ژووريكى چه پهك و گلوييكي كزه وه كه شه وانينيكى

درهنگ کتیبیکمان (کتیبیک که دهشی له رَه‌فهی هه‌موو کتیبخانه و له کتیبخانه‌ی هه‌موو شاره‌کاندا هه‌بیت) تیدا خویندۆته‌وه. هه‌موو شاره‌کان له جیاوازیاندا له شتی‌کدا له‌یه‌ک ده‌چن و له شتی‌کدا دینه‌وه سه‌ریه‌کدی. له سه‌رده‌مانیکی زووی گهنجییدا که له سلیمانی ده‌چوومه ده‌ری و به لای گوندیک، شارۆچکه‌یه‌ک، شاریکی تر دا رَه‌ت ده‌بووم، شتیک له و جی‌گایه‌دا سه‌رنجی راده‌کی‌شام و هه‌ستم ده‌کرد ئه‌وی شاری راسته‌قینه‌ی منه و هه‌زم ده‌کرد ئه‌و جی‌گایه‌م بکردبا به شاری خۆم. نازانم بو شاره‌کانی تر و بو خه‌لکانی تر چۆنه، به‌لام به‌شبه‌حالی خۆم، پیموایه شارانیک هه‌ن لاینه‌گه‌رین ئالووده‌یان بیت و بیریان بکه‌یت و خویان بکه‌ن به شار و زیدی هه‌میشه‌بیت. ده‌بی بلیم من ئه‌زموونیکی ئاوه‌م له‌گه‌ل ئه‌و شاره‌دا هه‌یه که له ناسنامه‌که‌م نووسراوه خه‌لکی ئه‌وی و له‌دایکبووی ئه‌ویم. سلیمانی بو من شاریک بووه که هه‌میشه مه‌ودایه‌ک له نیوانماندا بووه، هه‌رگیز خۆمان بو‌یه‌کدی نه‌کردۆته‌وه، شتیکی ئه‌وتۆمان به‌شی یه‌کتری نه‌داوه، له راستیدا ئه‌وه‌ی من له سلیمانیدا به دوا‌ی دۆزینه‌وه‌یدا ده‌گه‌ریم، له شار و له جی‌گای تر دا ده‌یدۆزمه‌وه. راشکاوانه بلیم که سلیمانیم جیه‌یشت، له شاری تر دا زانیم که له و شاره‌دا چهند نامۆ و ته‌نیا بووم. من هه‌میشه له سلیمانیدا بیری خۆم ده‌که‌م له شاریکی دوور. رَه‌نگه ئه‌مه‌ش به دیویکیدا له‌به‌رئه‌وه بیت که شاره‌کان دریزکراوه‌ی یه‌کترین و به جوړیک له جوړه‌کان ده‌رژینه‌وه ناو یه‌کدی.

پ/ ده‌ته‌ویت بلیت سلیمانی شاریکی داخراوه، شاری داخراویش به کولتووریکی داخراوه‌وه به‌نده، ئایا پیوه‌ندی کولتوور و کرانه‌وه چهند له داهینان و سه‌رچاوه نزیکمان ده‌کاته‌وه؟

_ قسه م له سهر كراوه يي يان داخراويي سليمانى يان شارىكى ديارىكراو نيبه، من به گشتى له باره ي رويشتن له شاره كان ده دويم و سليمانى وهك نمونه يهك باس ده كه م ... پيموايه داخراويي شار (راسته هوييه كه) به لام هوييه كى سهره كى نيبه بو نه وهى مروف لى هه لبيت. وهك گوتم ساته وهختي كه كه بانگيك له شويينى كى ترى دونيا وه له ناوه وه ترا ده بيهيت و ئيدى بريار ده دهيت و ده رويت. خو ده شكرىت تو له شارىكدا بيت و هاوكات له شارىكى ترش بژيت، ههر شارىك (به شاره زور پيشكه وتوه كانيشه وه) شتيك له داخرايان له خوياندا هه لگرتوه. هيچ شارىك نيبه هه موو ده رگاكانى والا بن و شتيك له گيرانه وه له مروفا نه كوژن. جياوازيه كه له گوره يي و بچووكى شاره كاندا، له قهره بالخى و چولبياندا، له ژماره ي ئاپارتمانى هه وربر و ئوتلى پينج ئه ستيره و مه له وانگه و فروكه خانه و شارى يارى و ريستورانتي گوره ياندا نيبه، به لكو له جياوازيي روخسار و مؤزايكى نه و زمانانه دايه كه تياياندا خه لكى پيان ده په يقن، له و روچ و كولتور ده دايه كه تا چند روخسار و زمانى جياوازي نه ويترى قه بووله و ناماده يه له گه ليدا بژى و هه لبات.

پ/ به لام كولتورى داخراو نهك ههر حيكايه ته كان له مروفا ده كوژى، به لكو به قه ده نه وهى برواى به مه رگدوستيه، نه وه نده په يوه ندى خو ي به مروفا دوستيه وه ده پچرينيت.

_ ئەو زۆر راستە، بەلام من نەمويستووہ جیہیشتنی شار و شوینگۆرکی راستەوخۆ ببەستمەوہ بە دواکەوتووی شار و داخراوی کولتوور و ناچاربوون بو هەلاتن لییان و تەنانەت خولیای سەفەریشەوہ... بەلکو زیاتر لە ئەزموون و بینینی خۆم دەدویم بو ئەو خولیایەکی کە هانمان دەدات لە شاریک یان لە جیگایەکی تایبەتی هەلبیین بە جیاوازی ئەوہی کە ئاخۆ کۆلتووری ئەو شار یان جیگایە داخراوہ یان کراوہ، لەو دەنگە ناوہکییە دەدویم کە دواي جیگیربوونمان لە شوینیکی تایبەتیدا، سەرلەنوێ خەیاڵی جیہیشتنمان دەخاتەوہ سەر. لەراستیدا جیہیشتن و دەرچوون لە زید و بریاری جیہیشتنی مائەباوان، رەگیکی قوولتری لە ئایینەکان و میتۆلوگیا و خەیاڵی گەرپیدە دیرینەکاندا بو دۆزینەوہی خویان لە جیگا و شوینی تردا ھەبە... بەسەرھاتی کورہ لاسارەکە یان کورہ زایەکە لە تەوراتدا و ھەلگەرانەوہی لە زید و مائەباوان و بەر نەفرەت کەوتن و بینینی ئەزموونە تالەکانی سەفەر و قەبوول کردنی ژیانیکی ناخۆش و ناھەموار تا رادەي بوون بە شوانی بەراز، نموونەییەکە کە دەکریت لەمبارەییەوہ ئامازەي پئی بدريت. لەراستیدا پیموایە جیہیشتنی زید بەم مانایە ھیندەي کەسی شوین جیہیلەر ھەولدەدا بەدواي خۆیدا بگەرئ و لە ئاوینەي جیگا و شوینی تردا خۆی ببینیت، ھیندە مەبەست لە بیزار بوون لە جیگایەکی تایبەتی و خواستی بینینی جیگای تر و جاننا ھەلگرتن و خۆسپاردن بە رینگا نادیارەکانی سەفەر نییە.

پ: ھەست ناکەیت ئیستا وەك تاراوگەنشینیك سلیمانی شوینی ئەو مندالەي ناوہوہی توی گرتبیتەوہ، کە بەر لە دەرچوونت لە

پروسه‌ی شاعر نووسیندا دهستی بو فهزای وشه‌کان ده‌برد،
دهمه‌وئیت بپرسم جگه له وههسته (واته ههستی غه‌ریبی) مندالی
خوت چۆن ده‌خه‌یته رسته‌یه‌کی خه‌به‌رییه‌وه؟

_ نا، ههست ناکهم بهو جوړه بیته.... شاره‌کان ژیانی خوئیان
ده‌ژین و مندالیی ئیمه‌یش ژیانی خوئی. ئیمه به شاره‌کاندا
تیده‌په‌رین و گهر بمانه‌وئیت له هه‌ندیکیان لا ده‌ده‌ین و گهر
نه‌مانه‌وئیت ره‌نگه ئیتر نه‌شیان‌بینینه‌وه. له بنه‌ره‌تا شاعیران
له‌به‌ره‌وه له شاره‌کان هه‌ل‌دین تا شتیکی له مندالیی خوئیان
قووتار‌که‌ن. شار وهک شوین بو ئه‌وه دروست نه‌بووه که ئیمه تا
هه‌تا‌هه‌تایه تیایاندا بزین و هه‌لبکه‌ین، شار کتیبیک نییه که
دوو جار بیخوینینه‌وه و ریگایه‌ک نییه که دوو جار پیاسه‌ی پیدا
بکه‌ین و دوکان‌داریکی گرانجان نییه که دوو جار شتی لی
بکرین... هه‌میشه ساتیک هه‌یه که مروّف دلی له جیگایه‌ک
هه‌ل‌ده‌که‌نری، ئه‌وه له‌حزه‌یه‌که و ئیدی بریاریکی نه‌ینیی له
ناوه‌وه‌ترا ده‌دریته... به‌لام جیگایه‌ک هه‌یه که هه‌میشه ئیمه له
دوای خو‌مانه‌وه له شاره‌کاندا جیی دیلین، رووبه‌ریکی ونبوو
هه‌یه که له گه‌رانه‌وه کاتییه‌کانماندا له دووی دۆزینه‌وه و
که‌شف کردنین، به‌لام ئه‌مه‌شیان هه‌ر رووبه‌ریکی نییه که له
خودی شاردایا به‌دوایا بگه‌رین، به‌لکو شتیکیه له ده‌ره‌وه‌ی شار و
له ده‌ره‌وه‌ی قه‌ره‌بالخیی و گه‌مه و له ده‌ره‌وه‌ی یاده‌وه‌رییه‌کانیدا
.... رووبه‌ریکی که کاتی خوئی بیرمان چوو یان نه‌مانتوانیوه
له‌گه‌ل خو‌مانی ببه‌ین. له‌گه‌ل هه‌موو گه‌رانه‌وه‌یه‌کیشدا ئه‌و
رووبه‌ره تا بیته بچوو‌کتر و به‌رته‌سکتر ده‌بیته‌وه، ده‌شیت شاعیری
من له هه‌ندیکی له‌حزه‌یدا گه‌ران بیته به‌دوای ئه‌و رووبه‌ره‌دا بو
سه‌رله‌نوئیت رو‌نانه‌وه‌ی زید، به‌لام مه‌رج نییه ئه‌و زیده سلیمانی و

جیگایهک له سلیمانیدا بیټ، بهلکو دهکریت سلیمانیهک بیټ له وههدا. لیټ ناشارمهوه که رۆمانهکهی عهتا محهمهد (گیلاسی خوین) م خویندهوه، لهیهک کاتدا جوانیی ئه و رۆمانه ترساندمی و هاوکاتیش غهمیکی قوول بالی بهسهردا کییشام بهوهی که دهشی ئیمه ههمومان کوران و کیژانی ئه و شاره وههمیه بین که شارسازی ناو رۆمانهکه بهر لهکوشتنی، لهسهر سلیمانیه ئورگیناله که تا داگیرنهکریت، خهریکی کوپی کردنهوهی دهبیټ. سهبارهت به بهشی دووهمی پرسیاره کهشتان، دهبی بلیم کییشهی من ئهوهیه که نهمتوانیوه مندالییم بخرمه هیچ رستهیهکی خه بهرییهوه، دهشی ئهوش هۆکاریکی گرنگ بیټ که په نام بو شاعر بردووه تا لهویدا جیگایهکی بدهمی.

پ/ ده پرسم ئایا ئه و (نا)یهی له وهلامی ئه و پرسیاره بهرزبۆتهوه په یوهندی به و دیوارهوه ههیه که له نیوان تو و سلیمانیدا ههیه، یان حیکایهتی خوئی ههیه، ئه گهر حیکایهتی خوئی هه بیټ ئه و حیکایهته چند په یوهندی به ناوهندی رۆشنبیرییهوه دهکات؟

— سلیمانی له گهل ههموو ئه و تیبینیانهدا که وهک شار بهرامبهری ههمه و سه رهپای ئه و ساته وهختانهی که ههسته دهکیت وهک شار قه بولی نیت و له خویت دهکاته دهرهوه، بهلام به دیویکدا شاری مندالیی و یاده وهرییه دووره کانمانه، شاری ئیوارانی گه پانهوه بو مال و شاری کولانهکانی مندالیی و جادهکانی پیاسه و نووستنی سه ربانهکانی هاوینمانه. شاری خویندنهوهی یه کهمین کتیب و نووسینی یه کهمین شاعر و بینینی یه کهمین شانۆگهری و یه کهمین دلخوره و کرینی یه کهمین جانتای سه فهر و یه کهمین دلشکان و شاری یه کهمین

خواحافیزییه‌کانمانه. ره‌نگه باشت‌ترین قسه‌کردنم له‌سه‌ر ئه‌و
 شاره تا ئیستا ئه‌وه بی‌ت که تی‌هه‌ل‌کیشی قه‌سیده‌ی (قسه‌یه‌ک به
 بۆیه‌ی پاستیل) بووه: ئه‌ی شارێک/ که له هه‌موو شاره‌کانی
 دونیا زیاتر شاعیرت هه‌ن/ جه‌للادت هه‌ن/ قوربانیت هه‌ن/
 خودات هه‌ن!! ئه‌ی شارێک که له هه‌موو شاره‌کانی دونیا زیاتر/
 ره‌نگت هه‌ن ... دوودل‌یت هه‌ن، ئاسمانت هه‌ن، شورات هه‌ن/ که
 له هه‌موو شاره‌کانی دونیا زیاتر/ خه‌یالت هه‌ن.. تور‌ه‌ییت هه‌ن،
 نزات هه‌ن!! که له هه‌موو شاره‌کانی دونیا زیاتر/ شه‌وانه نامه‌ی
 دل‌داریت تیدا ده‌نووسرین و/ ده‌درپ‌نرین و ناگه‌ن!! له‌م دونیا‌یه‌دا
 شارێک نییه بویرئ بلی: من به‌قه‌د تو/ پیاوی گه‌شبین و پیاوی
 ره‌شبینم هه‌ن/ بویرئ بلی: من به‌قه‌د تو/ پیاوی دل‌ره‌ق و پیاوی
 وه‌ک په‌پوله بی وه‌ییم هه‌ن!! ده‌گمه‌نه، ده‌گمه‌نه له دونیا‌دا/ له
 دونیا‌دا ده‌گمه‌نه شارێکی تر هه‌بی/ که وه‌ک تو له‌گه‌ل
 مناله‌کانیدا پیر بی‌ت/ که وه‌ک تو/ دوور له مناله‌کانی بمریت!

پ/ تو به‌هۆی بانگه‌یشتنت له قیستی‌قالیک بو شانو له ئیتالی‌اوه
 کوردستانت به‌جیه‌یشت، ئایا نه‌گه‌رانه‌وه‌ت پرۆژه‌یه‌ک بوو پیشت
 دارپ‌ژراو بوو، یان چه‌ند هۆکاریک بیرکردنه‌وه‌ی نه‌گه‌رانه‌وه‌ی لا
 سه‌قامگیر کردیت؟

_ کاتی خۆی له‌مباره‌یه‌وه باب‌ه‌تی‌کم هاوپیچ له‌گه‌ل چه‌ند
 به‌لگه‌نامه‌یه‌کدا له هه‌فته‌نامه‌ی هاو‌لاتی دا بلا‌وکرده‌وه و چه‌ز
 ناکه‌م له دیداریکی ئاوه‌ادا بگه‌رپ‌یمه‌وه سه‌ری، کاتی خۆیشی ئه‌و
 باب‌ه‌ته‌م بلا‌ونه‌ده‌کرده‌وه و به‌ ئیشتی خۆم نه‌ده‌زانی گه‌ر له‌و
 دووره‌وه هه‌ندی قسه‌ی ناراستم له‌باره‌ی سه‌فه‌ره‌که‌مانه‌وه
 به‌رگوئ نه‌که‌وتبا. به‌لگه‌نامه‌کان نووسراوی ره‌سمی وه‌زاره‌تی

پۆشنبیری بوون بهوهی که دوای سی چوار ههفته له سهفه ره که، به بی هیچ ئاگادارکردنه وهیه که له وهزارهته فهسل کرابووم، به مهرجیک ئیمه به ئاگاداری خویان پۆشنتبووین و مۆلهتی بی مووچهمان له کاره کهمان وهگرتهبوو. که بابهته کهم بلاوکرده وه ههزم ده کرد کهسیک یان کهسانیک که له پشت ئه و بریاره سهیره وه بوون بیینه وهلام و پوونکردنه وهیه که بدن، بهلام بیدهنگیان لی کرد و منیش له وهنده زیاتر کاتی خۆم پیوه نه کوشت. له راستیدا بهر له سهفه ره کهمان خهیاڵ و مهیلیکم بو نه گه پانه وه هه بوو بهلام چ بریاریکم له وه بارهیه وه نه دابوو ... دهشی بیستنی ههوالی فهسل بوونم له کاره کهم تا رادهیه که هاندر بووبی که بریاری مانه وه و نه گه پانه وه بدهم.

پ/یه کهم ده رچوونت له مال بو قوتابخانه و ده رچوونت له شاری سلیمانیه وه بو ئیتالیا له رووی دهروونییه وه چهند په یوه ندییان به یه که وه ههیه، کامیان دله پراوکی و نیگه رانییه کهی سهختتر بوو؟

— رهنگه من پیچه وانیهی زور له مندالان بی ئه ندازه چاوه ری ئه وه ساته وه خته بووبم که له قوتابخانه ناو نووس ده کریم و ده بمه قوتابی. حالی حازر به شیکی زوری ئه وه ههزه ساته وه ختییه ده گه ری نه وه بو خولیای من بو ده رچوون له چوارچیوهی مال و کۆلان و خو کردن به فهزایه کی جیاواز و به رفراوانتردا. بهر له وهی بچه قوتابخانه و له مندالییه کی زوودا، ههستم ده کرد که ئیدی بیزاربووم له له مال و له ههوشه و له گه مه تاکه که سییه کان. ههستم ده کرد قوتابخانه دونیایه کی تره که

لیده هات ... ئیستایش که گوئ له مؤسیقا راده دیرم، به تایبه تی ئامیری ئوکوردیون، بونی خوشی مؤسیقا که ی ماموستا فه رید عیسا ده چیته وه به سه رمدا.

هه رچی سه فه ره که ی ئیتالیاشه بو له و کاته دا خاوه ن خوشی و سیحری تایبه تی خوی بوو. ئه و سه فه ره له له حزه یه کدا بوو که ئیدی ته نگه نه فه س ببووم. پیویستم به فه زا و ئه تمؤسفیریکی تر هه بوو بو جووله و هه ناسه دان، له راپه رینه وه دوو ره و نه بیته، ئیدی له کوردستان نه چووبوومه ده ری... پاشان شه ری ناوخو و برسیتی و گرانییه که ی ناوه راستی ده یه ی سالانی نه وه د که زوربه مانی شه که ت و ماندوو کردبوو.. هه رچی ناوه نده ئه ده بییه که ش بوو ره نگدانه وه یه کی زور خه راپی ئه و وه زعه ناجوره بوو ... ده بوو یان واز به ینیت یاخو خوت ناشیرین بکه یت. ده بوو یان گوشه گیر بیت یاخو هه میشه له دانیشن و کوپ و قه ره بالخییه کاندانا ماده بیت و له گه ل خه لکانی جوراوجوردا هه ستیت و دانیشیت. کرانه وه ی ده رووی سه فه ره له و کاته دا به روومدا شتیکی که م نه بوو. بینینی ئه وروپا و ره وینه وه ی سیحری ئه وروپاش بو خوی باسیکی تره.

پ/ تو له ریگی ئه و وه لامه وه ته واوی ئه و میتوده ده روونیه ره تده که یته وه که هه ر یه ک له "فرؤید" و "رانک" له باره ی قه له قه وه دایانه یناوه .. بو نمونه لای "رانک" مندالانی دایک، یان مال بو مندال... به هه شته، ده رچوونیش له شوینی یه که م "به هه شت" به هوئی درووستبوونی قه له ق ده زانن!

_ من له و هه سته دووام که دامانده گریته کاتیکی ده رگایه ک بو رویشن به ره و جیگییه کی تر به رووماندا ده کریته وه و ده روین

ياخود له زينگهيهكهوه پي دهنيينه نيو زينگهيهكي تر،
بهتاييهتي ئهگهر وهك پيشتر باسم كرد كاردانهوهيهك يان
پالنهريك بو ئه و ساتهوهختي رويشتن و جيگوركييه ههبيت.
بهلام تيكراي ئهزموونهكه و ئه و ترس و پهژيواني و ههستي رۆح
داهيزران و وردوخاشبوونهي كه دواتر لهخويت دهگريت، ديويكي
تري بابتهكهيه و قسهوباسي دي ههلهدهگريت.

پ/ ئايا هاتنهدي خهونهكاني سهفهركردن بو ئه وروپا حهزي
سهفهركردني بهردهوامت تيدا دهووروييني، يان مهيلي
گهپرانهوه بو ناوهوهي خوت و پاريزگاري كردن له رهسهنايهتي
تيدا زيندوو دهكاتهوه؟

_ لهراستيدا ههر زوو سيحري سهفهر پهوييهوه و جيگوركيكان
ئه و پهونهقهيان نهمان... به تاييهتي كه من نهوهي كولتور و
دونيايهكم كه ئيستاييش سهفهر لهلامان دووگيانه به جوريك له
ترس و گومان و پارايي... له ههموو سهفهريك و له ههموو
فرۆكهخانهيهكدا خو بهخو ترسيك داماندهگريت... ريگاكاني ره و
راكردن ترسيكي گهورهي له سهفهركردن له ئيمهماناندا
چاندووه، ههموو ئه و جاننا قورسانه ي كه له ره و
سهرههنگرتنهكاندا پيمانبون، ههر ئهوانه ي كه هه نووكهش له
سهفهرهكاندا پيمانن. له كوئنترولي فرۆكهخانهكاندا هينده ي
خومان گومانمان له ناو و له ناسنامهكانمانه هينده
ئهفسه رهكاني كوئنترول گوماني له ناو و ناسنامهكانمان نييه...
ليت ناسارمهوه من ئيستا ماندووم له و سهفهرايه و له
بهتالكردي جاننا و هه لرشتنى كتيب له بهردهم روخساري
گوماناي پياواني فرۆكهخانهكاني دهرودراسي و تهنايهت
فرۆكهخانهكاني خو شماندا، هه نووكه ئه و سهفهرايه جوانيم تيدا

دهكوزن، متمانهم به خۆم پئی لهق دهكهن. خواخوامه زوو بگهमे شوینی خۆم. بهلام هاوکات سهفهريکی تر و ههميشه چيژبهخش ههيه که دهميکه من به خۆم و به نيو خۆم و بو نزيک خۆم دهيکهم. لهو سهفهرا نه دا پر ده بم له چيژي خو ناسين و دهگه مه جيگايهک بو ته نيشت خۆم، دهگه مه جيگايهک پر ده بم له نادلنيايي و گومان ... جيگايهک که دهشي مروّف ههر لهوي دا بتواني ئيش لهخوي دا بکات و لهخوي تيبگات.

پ/ دياره تو وهك شاعيريک زياتر به لاي سهفهري وه هميدا دهشکييته وه!

_ له ته مه نيکی زوو وه له خه يالدا له سهفهردا بووم و به خه يال گه يشتوو مه ته ولات و شاريک ... بيرم دي ت يه کيک لهو شتانه ي که دواتر کتبي لا خوشه ويست کردم و به لاي خو يندنه وه دا بردمي، ئه وه بوو هه ستم ده کرد ئه وه کتبي به کانن که به ريگايه کدا ده مبه نه وه سه ر جيگايهک ... له ته مه نيکی زووتردا هيج شتيک لهو ساته ئه فسسوناوي تر نه بوو که له وانه ي جوگرافيا دا ماموستا نه خشي ولاتيک يان جي هاني به ديواري پلدا هه لده واسي و په نجه ته باشيرا وييه که ي يان داره که ي ده ستي ده نايه سه ر پووبار و دهشت و ولات و شار و دارستان و به تاي به تي سه ر پووبه ره ته ريک و لاکه وته کان، ئه و جيگايانه ي که رو بنسو ن کرو زو به کلاويکی پان و هه سيري به وه تيا ياندا سه رگه رمي سه رچلي به کاني بوو. من له گه ل ئه و سه فه رانه دا راهاتم که ته نها بال و به ده م قسه له گه ل خو کردن و به خه يال به جيگاکاندا ده مکردن، له راستيدا چيژي زورم لهو سه فه رانه ده برد ... تا

ئىستاش پاريزگاريم به شتيك لهو بههرهه سەفەركردنانهه
مندالاييهوه كردووه و ههروهك ئەوسا بو زور جيگا و شوين دەرۆم
و ههنديك جاريش به شتيك له شيعرهوه لايان دهگهريمهوه.

پ/ له ههندى له قهسيدهكانت بهتايبهتهه له قهسيدهه "چله
سيبهري شكاو شكاو" ههست به ئاستيكي بهرزي ويينه وههستهه
شيعريهه و جوانگوتن دهكري، بهراي من ئەوه قهسيدهيه بهكيكه له
قهسيده زور جوانهكانت، رهنگه لاي ههموو شاعيريكيش ههه
تهنها بتوانين چهند قهسيدهيهكي جوان دهسنيشان بكهين، تو
لهو بارهوه چ دهلييت؟

_ ئەوه راسته، بهلام لهدواي ئەوه قهسيدهيهوه، كاري ترم
نووسيون كه ههستدهكهه لهو قهسيدهيهيان تيپهراندووه يان
هاوئاستي ئەون. بو نمونه كاري وهك "قسهيهك به بويهه
پاستيل"، "باوكه پهنجهرهكه بكهروه ... قسهيهك له دلما
ماوه دهلييم"، "پيكابيكي باغه به جادههه خولي مندالاييهوه"
يان "من لهشاريكي زور دوورم" .. ئەوه كارانهش به ئەزمونه
باشهكاني خوميان دهزانم. دياره خوينهرانيش پشكيان له
برياردانيكي لهو جوړهدهه هيهه و بهشبهحالي خوم حيسابيهه بو
دهكهه. له راستيدا من بهرامبهه نووسين و بلاوكردنهوه سهير و
دردونگ و ههستيارم، گهر بزانهه شيعريكم لهوهه پيش خوي
تيئاپهريني يان لانيكهه له ههمان ئاستدا نييه، زهحمهته بلاوي
بكهمهوه. خو رهنگه دواجاريش وا نهكهويتهوه ... راستيهكهه
بابهتگهليكم له شيعر و چيروك و يادهوهريينامه و تهنانهه
وهرگييرانيش ههه كه بلاوم نهكردوونهتهوه و به رهشنووسيهه

پیمخوشه له مباره یه وه ناوی ماموستا عومەر عهلی ئەمین و فازیل قهساب و فازیل جاف وهک بواری شانۆ بهینم و دواتریش فواد عهبدولرحمان، ئازاد عهبدولواحید، دلشاد مهربوانی، شیرزاد حهسەن، کهمال میراودهلی، ئەحلام مەنسور و مەحمود زامدار وهک بواری نووسین. ئەم پیاوهی دوا بیان، بینینی خۆی وهک نووسهریک هیند جوان و میهره بان بوو که مروّف حەزی دهکرد وهک ئەو ببیتە نووسەر.

پ/هیچ یاده وه ریه کت له گهڵ "محمود زامدار" ههیه؟

– مەحمود زامدار بو زوربهی زۆری نهوهی ئیمه له بهغدا کهسایه تییهک بوو که به بینین و ئاشنابوون و دواندنی ههستییک له دلنیا یی و متمانه به خو بوون دایده گرتین. ئەو هەر لهیه کهم ناسینه وه بووه هاوڕیمان و ئیدی وهک هاوڕی له ته کماندا هه لدهستا و داده نیشته و مامه لهی ده کردین. گوئی بو راده دیراین و ته رکیزیکی سهیری بو خولیا و به دوا داچوونی هه ولی نووسین و کاره ئەده بیی و شانۆ ییه کانمان هه بوو. زور جار هاوڕیکانی خۆی جیده هیشتن و ده هات له گهڵ ئیمه دا داده نیشته. هانی ده داین بو نووسین و ئیمه ییش باسی پرۆژه کانی خومان بو ده کرد و بابه ته کانمان پیشان ده دا و دواتر هەر خویشی بوی بلاوده کردینه وه. گەر بیزانیا یه یه کی کمان له و کاته دا پئویستی به پاره هه یه (چونکه قوتابی بووین) ئەوا دوا ی خویندنه وهی نووسینه که، گەر بیزانیا شایانی بلاو کردنه وه یه، ئەوا ده سه جی دهستی ده کرد به گیرفانیدا و پاره ی پاداشتی نووسینه که ی ده دایه و دواتر که بابه ته که بلاوده بووه پاداشته که ی بو خۆی هه لده گرت. بیرمه له یه کی که له و جارانه دا هاوڕیه کمان

نووسینه‌که‌ی له کۆمه‌له‌ی رۆشنبیری کوردی به زامدار دا و ئه‌ویش دواى ته‌ماشکردنیکى بابه‌ته‌که، پازده دینارى پاداشته‌که‌ی له گیرفانى خۆى پێدا، نووسینه‌که‌ی له‌سه‌ر دۆلابێک دانا و دواتر بیری چووبوو له‌گه‌ڵ خۆیدا بیبات.... براده‌ره‌که‌مان هه‌ر بۆ خۆشیی و سوعبه‌ت نووسینه‌که‌ی له‌سه‌ر دۆلابه‌که‌ هه‌لگرته‌وه و بردی. دواى ماوه‌یه‌ک هه‌مان نووسینی بۆ بلاوکردنه‌وه دایه‌وه به زامدار.... ئه‌میش دواى ته‌ماشکردنی نووسینه‌که‌ که‌میک بیری کرده‌وه و به سه‌رسورمانه‌وه گوتی: ئه‌م بابه‌ته‌م بینیه‌وه و پێم غه‌ریب نییه ... وا بزانه‌م بلاوبۆته‌وه به‌لام نازانه‌م له کوی!.....!

پ/تۆ سل له بلاوکردنه‌وه ده‌که‌یته‌وه؟

_ به‌لێ سل له بلاوکردنه‌وه ده‌که‌مه‌وه. له ته‌مه‌ن و قووناخیکدا جووره‌ که‌زیکم بۆ بلاوکردنه‌وه هه‌بوو، به‌لام دواتر ورده ورده ئه‌و که‌زی بلاوکردنه‌وه‌یه به‌چێژیک له له‌سه‌روه‌ستان و له‌خوڤرامان و ئیش له رۆحی خۆکردندا گۆردرا ... به‌تایبه‌تی له ئیستادا که جووره‌ قه‌ره‌بالخیه‌کی بی مانا ئه‌و ناوه‌نده رۆشنبیرییه‌ی ئیمه‌ی ته‌نیوه و نووسین که‌وتۆته به‌ر ته‌وزمیکى سه‌یری بی نرخ کردنه‌وه، پیموایه ده‌بی قه‌له‌می جیددی زۆر به‌ که‌زه‌ره‌وه مامه‌له له‌گه‌ڵ ناوه‌ندیکی له‌و جووره‌دا بکا، زۆر خۆی ره‌پیش نه‌خا و خۆی له‌و هه‌موو قه‌ره‌بالخیه‌یه‌ به‌ دوور بگریت که له‌ خزمه‌تی هه‌موو شتی‌کدان داهینان و رۆحی نووسه‌ری جیددی نه‌بیته‌.

پ/تۆ وه‌ک وه‌رگێر له‌نیوان "سه‌ردیه‌ت" و "شيعریه‌ت" کام فه‌زا به‌رۆحت ئاشناتره‌؟

و/ فهزايهك كه له گه‌ل دونيا و هه‌زی من بو سه‌ردییه‌تیکی
 مۆتۆر به‌بوو به شیعردا بیته‌وه. بو نمۆنه کاره‌کانی "نیکۆس
 کازانتزاکیس" له‌م ڕۆوه‌وه به نمۆنه ده‌هینمه‌وه که کاری
 وه‌رگی‌رانم له هه‌ندیکیاندا کردووه. ئه‌و نووسه‌ره بو‌خۆی و پیرای
 ئه‌وه‌ی خاوه‌ن دنیا یه‌کی زۆر به‌رفه‌وانه، نووسینه‌کانی خاوه‌ن
 سیحریکی گه‌وره‌شن، توانیوویه‌تی ئاستی نووسین و بیرکردنه‌وه‌و
 خه‌یال به‌رز راگریت، نزیک له ڕۆحی ئینسان، له خه‌ون و
 ئه‌زمۆن و تیکشکانه‌کانی، نزیک له سه‌فه‌ره‌کانی ئینسانی
 به‌رخۆده‌ر به پیللیکانه‌کانی گۆلگۆتادا به‌ره‌و له‌خاچدان بو
 دۆزینه‌وه‌ی خودا و هه‌لگۆزانی حه‌قیقه‌ت، هامشۆی به‌نیو فیکر و
 ڕیگا و ویستگه یه‌کترب‌ر و دژبه‌یه‌ک و جو‌راو جو‌ره‌کاندا، هه‌ر له
 مه‌سیح و لینین و بودا وه، تا برگسۆن و نیچه و سپینۆزا.
 کازانتزاکیس هه‌ر ته‌نها نه‌ینووسیوه، به‌لکو ژیاوه، زۆر
 راستگۆیانه ئه‌زمۆنه‌کانی خۆی ده‌گی‌رپێته‌وه.. ڕاشکاوانه له
 شکسته‌کانی ده‌دویتی.. به‌راستی زۆر گرنگه نووسه‌ر راستگۆ بی‌ت
 له‌گه‌ل خۆی و خوینه‌رانی و گی‌رانه‌وه‌کانی... مه‌به‌ستم له
 راستگۆیی به‌مانا ئه‌خلاقیه‌که‌ی نییه، ئه‌وه جوانی نووسینه‌که
 پیمان ده‌لیت ئه‌و نووسه‌ره راستگۆیه له‌گه‌لمان یان درۆمان بو
 ده‌کات.. نووسین خۆی خۆی که‌شف ده‌کات، به‌پرای من مه‌رجه
 نووسه‌ر له‌گه‌ل ویزدانی ئه‌ده‌بی خۆی و له‌گه‌ل ڕۆحی خۆی
 راستگۆ بی‌ت، نووسین پێویستی به جو‌ریک له ئیمان هه‌یه...

پ/ له‌نیو شیعه‌ر کانتادا ریتمیك ده‌مانبات ده‌شی به‌شیک له‌و
 جه‌ره‌یانه په‌یوه‌ندی به‌و هیله‌ درامیه‌وه هه‌بی‌ت که

به شیوه‌ی کی نادیار پیکهاته‌ی قه‌سیده‌کانت به به‌کتر ده‌به‌ستیته‌وه، به‌بروای من به‌شیکی دیکه‌ی راسته‌وخو پهبه‌وندی به هه‌ستی مؤسیقی تووه هه‌یه، ئەگەر ئەو بۆچوونه‌ی من راستبکه‌ویته‌وه ئایا ئەو هه‌سته‌ی مؤسیقییه‌ت که‌ی و له‌چ قۆناغیکی ته‌مه‌ن چه‌که‌ره‌ی کردووه؟

_ نازانم ئەوه تا چند پهبه‌ندی به‌وه‌وه هه‌یه که له‌ده‌میکه‌وه گوئیگریکی به‌رده‌وامی مؤسیقام، کاتی هه‌ر خۆم و سه‌رقالی خویندنه‌وه و نووسینم، ناتوانم دیریکی به‌بی گویرادییران له‌مؤسیقا بخوینمه‌وه یان بنووسم ... خو ئەگەر له‌شوینیکی قه‌ره‌بالخدا بم یان له‌جیگایه‌کدا بم که ده‌ستم به‌گویی گرتن له‌مؤسیقا رانه‌گات، ئەوا له‌زه‌ینی خۆمدا مؤسیقایه‌کی له‌به‌ردلانی خۆم ده‌ژهنم. یه‌کیک له‌خواسته‌کانی مندالیی و ته‌نانه‌ت هه‌رزه‌کاریشم فیربوونی ژهنینی ئامیریکی مؤسیقا بووه، ده‌شی تیکشکانی ئەو خه‌ونه‌ی دیرینه له‌پیشدا به‌ره‌و شانۆ و دواتر به‌ره‌و شیعی بردبم. له‌راستیدا هه‌میشه مؤسیقای تیکستیکی به‌ره‌و لای خوی که‌مه‌ندکیشم ده‌کات، هه‌ست ده‌که‌م هه‌ر وشه‌یه‌ک هه‌لگری بریکه له‌مؤسیقا، هه‌لگری بریکه له‌ریتیم و ده‌نگ و سکون ... هه‌روه‌ک چۆن له‌خودی بی‌ده‌نگیدا چۆله‌وانییه‌ک هه‌یه که ته‌نها به‌موزیک پر ده‌بیته‌وه، ئەوا له‌په‌له‌یه‌ک ره‌نگیشدا هیلیک هه‌یه که به‌ده‌نگ و موزیک ده‌بینریت. ده‌مه‌ویت بلیم که پرۆسه‌ی به‌ره‌مه‌ینانی ده‌قیکی شیعر بریتییه له‌ژهنینی وشه له‌دیری مؤسیقاییدا، هه‌ستکردنه به‌وه‌ده‌نگ و بی‌ده‌نگی و ریتمانه‌ی که له‌وشه‌یه‌کی ساده‌دا هه‌ن، پیموایه هه‌موو وشه‌کان سارد و بی‌گیانن گه‌ر به‌موزیک نه‌ژهنرین، دیاره موزیکیش به‌مانایه به‌ره‌له‌وه‌ی سۆزی

دهنگیکی مؤسیقای بیّت و به گوئی بیبستین، ههستیکه که له ناوهوهپرا جوانیی شتهکانمان لهلا قولتر دهکاتهوه بهو شتانهشهوه که به لوگیکی باو دزیو و ناشیرینن. ئیمه گهر بمانهویّت شتیکی له شیعر و له کاریکی ئهدهبیدا بهشی خوینهر بدهین ئهوا دهبی ژیان و زیندوویهتی و چیژی زیندوووونی بهش بدهین.

پ/ئهی لایهنه درامیهکهی چۆن لیک دهدهیتهوه؟

— دهشی لهبهرئهوه بی که پیشتر شانۆنامهخوینیکی تا رادهیهک باش بووم و دواتر زیاتر لهههر بواریکی تر و زیاتر له شیعریش ههزم له رۆمان و رۆمان خویندنهوهیه. جگه لهوهش وهک نووسین چهند ئهزموونیکی شانۆنامهنووسین و ئامادهکردنی شانۆیی و ههولی چیرۆکنوووسینم هه. رهنگه شیعر لای من بهدیویکیدا پرکردنهوهی ههزیک بی بو رۆمان و چیرۆک نووسین ... راستیهکهی باشته رهخنهگریک یان کهسیکی تر له دهرهوهی شاعیر خوی قسه لهسهر ئهزموون و ههندیکی لایهنی شیعی شاعیریکی دیاریکراو بکات، ئهمهش لهبهر ئهوهی که شاعیرهکه له خودی ئهزموونهکهدایه و ناتوانی وهک کهسیک که له دهرهوهپرا لیی دهنۆری و دهیخوینیتهوه، له خوی بنۆری و خوی بخوینیتهوه. راستیهکهی ههمیشه ههزم کردوو لهمیانهی خویندنهوه و رهخنهی ئهویتروه ههندیکی لایهنی شیعی خۆم ببینم و تییبگه، من پرسیارگهلیکم له ئهزموونی خۆم ههیه که به خۆم وهلام نه دراونهتهوه یان گهر ههندیکیشیان وهلام درابیتنهوه ئهوا ئهوه وهلامانه نین که به ئیشکردنی کهسیکی تر

به دهره نجامه کانی ده گهم. پیمباشه هه میسه که سیک له دهره وهی شاعیره وه له سره ئه و ئه زموننه ی بدوی و بیخوینیته وه.

پ/ زیندوو یه تی شاعر له چیدایه؟

_ له وه دا که خو به خو بو پیاسه ی خویندنه وهی ده مانبات و بانگی خویندنه وه یمان ده کات. له ویدا که رامانده گریت و سه رساممان ده کا و له گهل منداله که ی ناخی خو ماندا ئاشتمان ده کاته وه. له ویدا که رو به ریکی تازه مان بو گه ران و فه زایه کی ترمان بو بینین بو که شف ده کا. له راستیدا شیعی زیندوو هه میسه ئه و شتانه مان ده داته وه که له ژیا نی ئاساییدا لی مان بزربوون و ئی مه له دووی دوزینه وه یان نین یاخو بیرمان ده چیته وه خه م له دوزینه وه یان بخوین. به م مانایه شاعیری ک گوته نی: " شیعی زیندوو گه شتی که به ره و هه ری مه کانی نادیار تا شاعیر ئه و شتانه بدوزیته وه که نازانرین نه ک گوته نی ئه و شتانه ی که ده زانرین."

پ/ تو و ئه کادیمیای هونه ره جوانه کان و به شی شانو چ په یوه ندییه کتان به یه که وه ماوه، ئایا دابرا نت له شانو په یوه ندی به وه هه یه که له گهل گروپ ناگونجییت، یان ده ته ویت له ریگه ی شیعه وه له وه هونه ره نزیك بکه ویته وه؟

_ پیوه ندیم له گهل شانودا له ئاستی وه رگی رانی هه ندیک ده قی شانویی و ته ماشا کردنی نمایشی جیدی شانودا ماوه. ئه و ده مه ی که له ئه کادیمیای هونه ره جوانه کانیش بووم به شه رمه وه شیعرم ده نووسی و هامشوم له گهل شاعیراندا زورتر و هه ستم ده کرد زیاتر له ناو ئه واندا جیگام ده بیته وه و زیاتریش وه ک شاعیر

دهناسرام. دهكریت بلیم كه خولیا و هزم بو شانۆ و شیعر له پال
 یهك و به یهك ئاراسته دا هاتن. ههر له هه مان زه مه ندا (
 مه به ستم له زه مه نی خویندنه له به غدا) كه تیكه لاویم له گه ل
 شیعر دا هه بوو، به ئیشتیا یه کی سهیره وه شانۆ نامه شم
 ده خوینده وه و بو ته ماشا کردنی زور به ی نمایشه شانۆ ییه کان
 ده چووم، چه ند کاریکی شانۆ ییم وه ک ده ره یان کرد، ته نانته
 دوای راپه رین و له نیوه ندی هه را و زه نا و بز ی و بروخی و
 هه لپه ی خو ده وه له مه ند کردن و پچرینی شتیك ده سكه وت له سه ر
 حیسابی شانۆ، له و به فر و خوینه ی زستانی سالی 1992 دا
 له گه ل چه ند ئه كته ریک (عوسمان مه عرف، رزگار حه مه ره شید،
 سه ركاو هادی، دره خشان و كاوه قادر) دا له ژیرزه مینه
 ساردوسره كه ی تیپی پیشره وی شانۆی كوردی سه رقالی پرۆقه
 بووین بو نمایشکردنی شانۆ نامه ی (مهمله كه تی نامۆبوون) كه بو
 ماوه ی مانگیك نمایشمان کرد و به عه ره بی و كوردی له سه ری
 نووسرا. دواتریش ههر له شانۆ دانه برام و به ئاماده کردن و
 وه رگی رانی تیكستی شانۆیی دریزه م به و به رده و امییه ی خو م دا ...

پ/ كی ئه و ده قه ی نووسی بوو، باشه تو ماوه یه ك چیرۆك نووسی
 و له پیشبركییه كدا خه لاتت وه رگرت، ده توانیت وازه یانی
 خو تمان له چیرۆك بو روونبكه یته وه؟

_ ئه و ده قه فه لاح شاكیر نووسی بوو. فه لاح له سه ره تای سالانی
 هه شتا دا له به غدا قوتابی فه لسه فه بوو .. زوو زوو بو ئه كادیمی
 ده هات و ههر له ویش یه كترمان ناسی. چه ند هه ولیکی
 شانۆ نامه نووسینی هه بوو كه یه كیك له وانه شانۆ نامه ی
 مهمله كه تی نامۆبوون بوو.

سەبارەت بە خولیاى چیرۆک نووسینیش، ئەو ەراستە، چەند ەهولیکى چیرۆکنووسینم ەهەبوو. لە ناو ەراستى ەهشتاکاندا نوۆقلیتیکم نووسى بەناوى (چرە دوکەل) کە چاپم نەکردوو و لای خۆم ماو ەتەو. ەەر لە پيش راپەریندا چیرۆکیکی دريژم بەناوى (ئازير) نووسى، ئەمیان لە دواى راپەرین بەشدارى پيشبرکييهکم پيکرد و پلەى يەکەمى لە چیرۆک و ئاراس ەبدولکەریم يش خەلاتى يەکەمى لە شيعردا ەينا. ليژنەى ەلسەنگاندنى چیرۆکەکان گەر ەلە نەبم مامۆستايان شیرزاد ەسەن و محمد فەریق ەسەن و رەئوف ەسەن بوون. خووشى ئەو خەلاتە لەو ەدا بوو، ئەو يەکەمین جار بوو لە دواى راپەرین پيشبرکيى ئەدەبىى سازبکرى و شيعر و چیرۆكى گەنجان لە کەشو ەواى ئازادى دواى راپەریندا بچنە پيشبرکيوه. لەدواى ئەو چیرۆکەو چەند ەهولیکى تری چیرۆکم ەن کە شانبەشانى شيعر نووسيومن و بلاومکردوونەتەو. لەراستیدا ناتوانم بلیم وازم لە نووسینى چیرۆک ەيناو، جاروبار چیرۆک دەنووسم .. ەموو ئەو شتانەى دەیاننووسم بلاويان ناکەمەو

پ/ تۆ کە جوریک لە متمانەت لای خوینەرى کوردی درووست کردوو، چۆن سەیرى ئاستى رۆشنبیریى شيعرى و شيعرەکانى خۆت دەکەیت، لەویشەو دەمەویت بزائم چۆن سەیرى تۆرانى خوینەر لە کتیب دەکەیت، ئایا ئەو تۆرانە پەيوەندى بە سیاسەتى دەسەلاتى کوردییهو ەهیه، یان پەيوەندى بە بارودۆخى سەردەمەو دەکات، دواجار ليکدانەوت بو ئەو دوو لایەنە چيیه؟

_ سه بارهت به دیوی یه که می پرسیاره که تان ده بی بلیم که من له ئاستی رۆشنبیری خۆم و شیعره کانی خۆم قایل و دلنیا نیم، له گه ل خویندنه وهی هه موو کتیبیکی نوئ و شیعریکی جواندا مه ودای ئه م نادلنیایی و قایل نه بوونه شم زیاتر ده بی، که هاتمه ئه م ولاته وه و به هه ندیک لایه نی کولتووری ئیره ئاشنابووم و هه ندیک نووسه ریانم له رۆماننووس و شانۆنامه نووس و شاعیر خوینده وه، ئیدی له شاعیربوونی خۆم که وتمه گومانه وه به وهی بلیی ئه و شته ی که ئیمه مانان ده یینووسین، نووسین و شاعر بییت ... ئه مه هه سته ی خۆ به که م زانین و خۆ بچووک کردنه وه نییه به قه د ئه وهی پرسیاریکه که زۆریک له نووسه ران (بیگومان نووسه رانی جیدی) له ولاتی دووه مدا و له میانه ی ئاشنابوونیان به زوبان و کولتووری خه لکی دی له خویانی ده که ن به وهی که پیوه ره کانی نووسه ربوون و شاعیربوون چین، ئایا ئه وه دونیای ئیمه و داموده زگا ئه ده بییه کانی ئیمه نین که ئیمه یان خستۆته نیو وه همی شاعیربوون و نووسه ربوونه وه؟ هه ر بۆیه هه ندیک له نووسه رانه بۆ گه یشتنه وه لāmیک بۆ ئه و گومانه یان، به زمانی ولاتی نوئ ده که ونه نووسین و قوربانی به رۆحی خویان (که زمانی یه که میانه) ده ده ن، بۆ ئه وهی بۆیان ساخ بیته وه ئاخۆ به راستی نووسه رن یان له وه همی نووسه ربووندا ده ژین. له راستیدا به رله وهی له کوردستان بیمه ده ره وه وا بیرم نه ده کرده وه، خه ریک بوو له نیو هه ندیک ستایش و پیاه لدانانی ساته وه ختییدا بزده بووم به بی ئه وهی دیوه ناشیرین و دزیوه که ی ئه و ستایش و پیاه لدانانه ببینم. هه ره باشته رین که لکیک که ژیان له ئه وروپا پپی گه یاندم ئه وه بوو که بگه رپمه وه نزیک خۆم و یه که م شت ئیش له خۆمدا بکه م، ئیش له ویرانه یه کدا بکه م که دواتر زانیم خه ریک بوو داری به هه ردییه وه نه ده ما. سه بارهت

به دیوی دووه می پرسیاره که، پیموایه سهره پای ئه وهی که جوړیک
 توړان لای خوینه ری ئیمه ههیه بهرامبر خویندنه وهی کتیب،
 به لام گهر سهرنج بدهین ئیستا به هوئی زوړی که ناله کانی
 گه یانندن و زانیارییه وه خوینه ری که په دابووه که ده کریت ناوی
 بنیین خوینه ری نوبه که پیچه وانیه سالانی هفتا و هشتا و
 تا سهره تا و ناوه راستی دهیه نه وه دیش، هه موو بواریک
 ناخوینته وه به لکو به دوای خویندنه وهی کتیب یکدا ده گهریت له
 بواری تاییه تی خویدا. راسته ئه مه بواری خویندنه وهی په رته وازه
 کردووه و خوینه رانی ئه ده بیاتی به به راورد به جاران که متر
 کردوته وه، به لام خو نوبه یه کی پوختی خوینه رانی بو
 ئه ده بیات دروست کردووه. پیموایه ئه ده بیات و به تاییه تی
 شیریش به و نوبه که مهی خویه وه جوانه. لایه نیکی تری
 کیسه کهش به بروای من ده گهریته وه بو لاوایی متمانیه
 خوینه ری ئیمه به نووسهر و کاره ئه ده بییه کانمان، له کاتیکدا
 ده بی که ئه دوو جه مسهره یه کتر ته واوکه ن و به یه کتره وه
 رایه ل بن، که چی بو شایی و دوور که وتنه وه یه کی گه وره له
 نیوانیاندا ههیه ... له راستیدا وهک جاری تریش گوتوومه،
 خوینه ری ئیمه ناحه قی نییه گهر له نووسین و کتیبی ئیمه
 بتوړی، کهم نین ئه و کارانه ی که به ناوی نووسین و کتیبه وه
 ده خرینه به رده ستی، زور نین ئه و کاره جیددیانه ی که تینویتی
 خوینه ری ئیمه ده شکینن، کیسه کهش له وه دایه نووسه ربوون له
 ئیستادا جوړه ئیمتیا زیکه و هندیک ده سکه وت و شتی له جوړه ی
 به دواوه یه، ههر بویه که سانیک به ئه نقه ست و نئه نقه ست
 رییان تی ده که وئی و شتگه لیکی خراپ به ناوی ئه ده بیات وه به
 خوینه ری ئیمه ده فروشن.

پ/ دهتوانیت بهراوردیك له نیوان شیعرى نویی كوردی و سویدیدا بکهیت، تاكو بزانی شیعرى سویدی چهند پیوهندی به ههست و بابهت و ژيانی رۆژانهوه ماوه؟

— به گویرهی ئەو ورده تیگه‌یشتن و کهمه بهرکهوتنهم بهم ولاتهوه، دهتوانم بلیم کولتوور و ئەده‌بییاتی سویدی مه‌ودایه‌کی دوورودریژی برپوه و به شیوه‌یه‌کی گشتی کاریه‌ری زوری له بواری شیعر و شانۆ و سینهمادا له‌سه‌ر کولتوور و ئەده‌بییاتی ئەوروپی و جیهان جیهیشتوووه. تهنه‌ها باسکردنی شاعیر و شانۆنامه‌نووس و نه‌سرنووس و شیوه‌کاریکی وه‌ک ئۆگۆست ستریندبیری به‌سه‌ بوئه‌وه‌ی له کاریه‌ری ئەم کولتووره به‌سه‌ر ته‌واوی ئەوروپا و جیهانه‌وه تیگه‌ین. کاره جوانه‌کانی ئەم کولتووره له شانۆنامه و له سینهما، هه‌ر هه‌مووی موتووربه‌ن به رۆحی شیعر ... ده‌گه‌نه له فیلمیکی ئینگمار بی‌ریماندا به‌ر ساته‌وه‌ختیک له شیعریکی جوان نه‌که‌ویت. شیعر و شاعیرییه‌ت ئاماده‌بیه‌کی سه‌یر و تاییه‌تی له ژيانی ئاسایی و شته گچکه‌کانی نیو ژيانیاندا هه‌یه. ژيان به ساکاری خۆیه‌وه له شیعردایه و شیعر له ژياندا ... ئیدیت سو‌دی‌رگران ژنه شاعیریکه که له ده‌یه‌ی دووه‌می سه‌ده‌ی بیستدا یه‌که‌مین کۆمه‌له‌شیعرى خۆی بلاوکردۆته‌وه، له راستیدا که هه‌ندیك له شیعره‌کانیم خۆینده‌وه هه‌ستم کرد پره‌ له‌و رۆحه‌ فروغییه‌ی که ئیمه له هه‌شتاکاندا له شیعرى فارسیدا پئی ئاشنا بووین ... گیونار ئیکیلۆف که یه‌کیکی تره له شاعیره‌ داهینه‌ره‌کانی سوید، له‌ژیر کاریه‌ری ئیبن عه‌ره‌بی و کولتووری خۆره‌لآت و رۆحی بیژه‌نتیه‌تا ئەزموونی شیعرى خۆی ده‌ستپیکرد و یه‌کیکه له‌و شاعیرانه‌ی که جیده‌ستی قوولی به بزاقی شیعرى مۆدی‌رنی

سویدییه وه جیهیشت. ریگای داهیانی ئەو داهیانه رانه ریگایهک نه بووه هه موار و گولرپژ، به لکو هه ریه که بیان به شیوازی جوراوجور له گه ل کومه لگه و سیستمی باو و کولتووری باوی کومه لگه و بهرگری لیکه رانیدا بوو ته شه پریان. له م باره یه وه قسه یه ک هه یه که ده لی ستریندیبری بو ئەو نه یه ده نووسی تا بپیته شاعیر، به لکو بو ئەو ده یه نووسی تا زوران بگری و شه پ بنیته وه و توله ی خو ی له نه یاره زوره کانی بکاته وه. بېمبووره گه ر له پرسیاره که دوور که وتبمه وه... ئەو به راورده ی داوات کرد ئالۆزه و ده مانخاته نیو قسه کردنیکی گشتگیره وه. هه ر شاعیر و نووسه ره بو خو ی دونیا یه کی جیاواز و فهزای ئیشکردنی جیاوازه و ده کری هه ریه که بیان به جیا قسه ی له باره وه بگری. به لام دوا جار ئیمه و ئەوان له هه یچ شتی کدا له یه ک نه چین ئەوا ده شی له هه ندیک شیعی جیواندا بیینه وه سه ر یه کدی، پیموایه نمونه که مه جیوانه کانی شیعی کوردی و ئەوه ی له نمونه جیوانه کانی شیعی سویدی خویندوو مه ته وه، هه ردووکیانم پی شیعرن و چیژ له هه ردووکیان وه رده گرم به هه موو تاییه تمه ندییه کانیان و به جیاوازی دونیا بینی و جووله ی هه ریه که بیان له ناو کولتوور و بانگراوندی رۆشنیری خویدا.

پ/ شیعی کوردی له نیو شیعی جیهانیدا به چی ده ناسریتته وه؟

— شیعی کوردی وه ک شیعی گه لیک له گه لانی خو ره لاته به و شتانه ده ناسریتته وه که به گشتی شیعی وه ک کایه یه کی داهیانیان و ساته وه ختی که ئینسان هه نگاو یک ئەه لاهه تر له سروشتی خو ی تی ده په ری نی، پی ده ناسریتته وه. شیعی کوردی به نمونه جیوانه کانی به خششی خو ی ده ناسریتته وه ... ناسینه وه ی

شيعری کوردیی به شیکي پيوه نديی به ناسینی رۆحی کوردیی له لایهک وهک نه ته وه و کولتور و میژوو هه که یه وه هه یه و به شیکي تریشی بریتیه له ئاگایی بوون له شيعری کوردیی خۆی، واته ئاگاییبوون له ستایلهکانی شيعر و له قوناخهکانی و له ساته وهختیک که شيعر ده بیته ره خنه گر و واعیزیکی کومه لایه تی و ساته وهختیک تر که ده بیته چهک و ده چیته سهنگه ره وه و بهرگریی له بوون و مانه وه دهکا ... هه ره وه ها ناسینه وهی شيعری کوردیی پيوه نديی به ناسینه وهی ئه و رایه لی کاریگه ریه وه هه یه که شيعری میلله تانی ده و روبه ر له سه ر شيعری کوردیی هه یبووه و ئاخۆ ئه و پێ کاریگه ربوونه تا کوئ بووه و تا چه ند رۆلی له تازه گه ریهکانی شيعری کوردیدا بینیه .

پ/ چۆن ئیحای نیو دهقه کانت به رۆشنبیری کومه لایه تیه وه ده به ستیه وه، ئایا دنیا بینی دهق په یوه ندی به دنیا بینی ئه و دهسته و چینه دیاریکراوه وه هه یه، که نووسه ر به یه کیك له تاکهکانی ده ژمیردریت؟

_ ئه و ژینگه یه ی که نووسه ری تییدا ده ژی رۆلی گرینگی له دروستبوونی که سیتی تی کسته که ییدا هه یه، ئه مه ش له نووسه ری که وه بو نووسه ریکی دی و له ژینگه یه که وه بو ژینگه یه کی تر ده گۆرئ و قسه ی جیاواز هه لده گریت. پیموایه ئه وهی که دوا جار ئیمه ده یخوینینه وه نووسینی که که مه رج نییه ئیمه بزانی نووسه ره که ی له چ ژینگه یه کدا ژیاوه و سه ر به کام دهسته و چینه، به لکو ئه وهی مه به سه ته ئه وه یه که ئایا ئه و تی کسته تا چه ند رآمانده گرئ و تا چه ند جوانیی و مانای به ره هم هیناوه و تا کوئ سه رساممان دهکا و بیرمان پێ ده کاته وه. من بو

خۆم ھەز دەكەم بزەنم نووسەریکی داھینەر چۆن ژیاوہ و ئەزموونەکانی لە ژیاندا چی بوون، بەلام ھیندە ی عەودالی خۆیندەنەوہی تیکستەکەیم و ھیندە ی لە تیکستەکە ی رادەبینم چیم پێ دەلی و لەگەل خۆیدا دەمبات، ھیندە پیم مەبەست نییە بەدوای ئەوہوہ ب م کہ سەر بە چ چین و تووژیکی کۆمەلایەتی بووہ. ئەوہش دەزانم کہ نووسەریکی داھینەر کاتیک یادەوہرینامە ی خۆی دەنووسیتەوہ ھیندە ی مەبەست لە نووسینەوہ ی ئەو یادەوہرینامە ی پێوہندی بە ئەزموونی نووسینی خۆی و بەرھەلداکردنی چەند نھینگیگەلیکی تاییبەت بەو ئەزموونە یەوہ ھە یە، ھیندە مەبەستی لەوہ نییە کہ ژیاننامە ی خۆی بگێریتەوہ. بە کورتی ئیمە وەک خۆینەر تیکستیک دەخوینینەوہ کہ راماندەگریت و قەلەقمان دەکا و دەمانترسینیت... کہم نین ئەو رۆمان و شیعەر و شانۆنامە جوانانە ی کہ لە گەرمە ی باھۆزی واقیعییەتی سۆسیالیستیدا نووسراون و نووسەرانیشیان سەر بە چین و تووژی کۆمەلایەتی دیاریکراون کہچی تا ئیستاش لە زەینماندا دەژین و دونیای داھینانیان لا جوان کردووین، کہمیش نین ئەو دەقە لاواز و کہمخوینانە ی کہ لەپال ھەمان تەوژم و جوولانەوہ چینایەتی و نەتەوہییە شۆرگێرپییەکاندا نووسراون و کہچی ھەر لە ساتەوہختی لەدایکبوونیاندا مردار بوونەتەوہ.

پ/ ئایا نووسینی ئیبداعی ئەوہیە کہ (خۆینەر/وہرگر) دەخاتە ژیر کۆنترۆلی خۆی و ئاراستەکانی دیاری دەکات، یان فەزایە کہ ئازاد.. لەنیوان دەسەلاتی نووسەر و دەسەلاتی خۆینەر چۆن سەیری ئیبداع دەکەیت؟

_ نووسینی ئیبداعی فەزایەکه کراوە و ھەمیشە گەرەکی بە
 خۆینەرێکی ئاکتیف و ھۆشیارە که لەگەڵیدا جوۆرە رایەلێکی
 پێوەندی و دیالۆگ و ناکۆکی دروستبکا ... بەبێ بوونی ئەو جوۆرە
 خۆینەرە که ئەزموونیکی لەگەڵ خۆیندەویدا ھەبێ و
 ھەلگۆزراوی کولتووریکی که پێی دەگوتریت کولتووری خۆیندەویدە،
 شتیکی گرنگ لە نووسینی داھینەرانی کەم دەھینێ و دواچار
 ناتوانیت وەک پێویست خاوەن کاریگەری و بەرھەمھێنەری
 جوانیی و خولقینەری ئەو مانایانە بیت که تیکستیکی دەبەوێت
 وەک تیکستیکی ئیبداعی بەرھەمھێنەری بیت. کیشەکەش
 لەویدا تیکستی جوان لە دۆنیایەکی ئاواھا چەند دۆژمنی بوو
 پەیدا دەبێ و بە ناوی پەخنەو ھەولێ ناشیرینکردنی دەدریت،
 ھیندەش لای خۆینەری ناھۆشیار و پاسیف لە جوۆرە پێ
 سەرسامبوونیکی سادەوختیدا ئەوق دەبێ و دەمریت. خۆینەری
 ھۆشیار ھەمدیس لە کتیبەکاندا دۆنیا پۆدەنیتەو و جوانیی
 بەرھەم دینیتەو. تیکستی داھینەرانی بێ خۆینەرێکی لەجوۆرە
 پەبێ بە جوانییەکانی نابری و لە سنووری سەرسامبوونیکی
 سادەوختیی و جوۆرە چیژ و خوۆ خەلافاندن و دۆنیابوونیکی
 ھەرزاندن کورت دەبیتەو، ئەو لە کاتیکدا که رایەلی پێوەندی
 نیوان نووسەر و خۆینەر پێوەندییەکی بەرامبەرە و تێھەلکیشی
 یەکدین و یەکتر تەواو دەکەن.

پ/ خۆینەر و نووسەر چۆن یەکتر تەواو دەکەن، وەک ھاوبەشی
 لە داھیناندا یان وەک ئەو یەکەم دەبیتە پاشکۆی دووھەم؟

_ وەک پێشتر ئاماژەم پێدا دەقیکی داھینەرانی تەنھا لەمیانە
 خۆیندەویدەو جوانییەکانی ھەلگۆزری، کەنزەکانی ژیر

ئەرزە رەقەلان و بیابانییهکانی کەشف دەبن ... دەقیکی
 داهینه‌رانه خوینەر به‌ره و دۆزینه‌وهی جوانی و کەشفکردنی
 دونیای تر دەبات و ئەو شتانه وەدیاردەخات کە لە دەقەکەدا
 نەگوتراون یان بە نەگوتراویی جی‌هیلراون. دەق فەزایەکە کە
 خوینەر مومارەسەى ئازادی خۆی لە بەرھەمھێنانی مانا و
 دۆزینە‌وهی دونیای تردا تیدا دەکات. خوینەر لە دۆخیکی ئاوادا
 نابیتە پاشکۆی دەق و تەنھا بە گوتراو و ناسراو و ھەبووکانە‌وه
 داناسەکنیت.

پ/ ساتە‌وهختی شیعری چۆن لای تو دروست دەبیت،
 پەپۆھندییەکانی ئەو ساتە‌وهختە بە مەکان و زەمانە‌وه چییە؟

– ناتوانم دروستبوونی ئەو ساتە‌وهختە بە شیۆھییەکی کۆنکریتی
 دیاری بکەم و پپۆھندییە زەمانیی و مەکانییەکەى دەستنیشان
 بکەم، هیندە ھەیه پپشۆهخت کە رەنگە کاتیکی زۆر یان کەم
 بخایەنیت، ھەست بەو بەرکەوتنەم بە لەحزەى شیعرنووسینە‌وه
 دەکەم و دەتوانم دوور بە‌دوور مەودا و فۆرم و ئاراستەکانی
 بناسمە‌وه، ئیتر نازانم لەو ماوہیەدا کاممان ئیش لە کامماندا
 دەکەین، کاممیان ئەووترمان پڕ دەکات لە ترس و دردۆنگیی،
 تەنانت سروشتی تام و بۆن و سنوورەکانی نیوان تام و بۆن
 چیژەکان تیکدەرژین و شادمانیی تامی غەم دەدا و غەمیش
 لیوانلیو دەبیت لە شادمانیی، بە کورتیی دەبمە خۆمیک جیاواز
 لە منی رۆژە ئاسایی و پپۆھندییە ھەرەمەکییەکان. تا زاھیدیک
 گوتەنى ساتیک دئ و پەنجەرەى ژوورەکەم دەکەمە‌وه و دەبینم
 دنیا گۆراوہ ... لە‌پاستیدا نازانم ئەوہی گۆراوہ منم یان دنیا،
 نازانم ئاخۆ من جادووم لە دنیا کردووه یان شیعەر لە من.

پ/ شاعر پيوهندي بهو (من)ه وهيه كه هايدگهر به بووني رهسهن ناوي دهبات واته بوونيڪ كه ههست به تاكييتي خوئي دهكات و لهواني ديكه دابراوه، بهرانبهه به بوونيڪ كه به بووني ساخته ناوزهد كراوه، بوونيڪ كه دهكهويته ژير كاريگهري كومهلئڪ كارتئيكهري دهرهكويهوه و واز له ههلبزاردني خوئي دههيني، نايا به برواي تو شيعري كوردى چهند ئهو بوونه رهسهنهني خوئي بهرجهسته كردوهه؟

_ بووني رهسهن بهو چه مكه هايدگهرييه واته خودوزينهوه و له خو حالي بوون. لهريي تيگهيشتن و له خو حاليبوونهوه تاك دهتوانييت بووني خوئي له جيهاندا بهرجهسته بكات. ئهو له خو حاليبوون و له بوون تيگهيشتنه پرؤسهيهكه كه تاك له ريگاي ديالوگ و لهميانهني ئهو جياوازيبانهوه كه ديالوگ دهخولقييني له خوئي تيدهگا و بووني رهسهنهني خوئي دادهمهزرييني، له ماهيهيهتي بووني خوئي له دونيادا تيدهگا و لهميانهني داهينانهوه (شيعريش وهك كايهيهكي داهينان) خوئي تييدا بهرجهسته دهكات. ئهم پرؤسهني لهخوتئيكهيشتنه وهك خوديكي رهسهن كه بووني خوئي دادهمهزرييني، هيچ نييه جگه له گه رانيكي ئهنتولؤگييهانهني بهردهوام بو جياوازي و تيپه راندن و قايلنه بوون و نادلنيايي و رهتكردنهوه. له راستيادا ئهم پرسه بهو مانا هايدگهرييهني دهمانخاته بهردهم نائوميدييهكي گهوره و گومانگهليكي جيديي و راپله كينيكي قوللهوه بهرامبهه كايهني داهينان و رؤشنبييري خويمان و لهوهني كه تا ئيستا لهو پانتاييه رؤشنبييرييه ماندا بهرههه هاتوون، دهمانخاته گومانهوه بهرامبهه پشكي رؤشنبييري ئيمه له ئيشكردن له رووبهريك و له

دونيایه کدا که تا ئیستا نهک هر به لای لی تیگه یشتنیدا
تیئنه پهریوه و وهک بوونیکی رهسهن خوی بهرجهسته نه کردووه
به لکو له ئه جیندای خو شیدا ئافه رۆزی کردووه، ده مانخاته
بهردهم گومانی قوولوه به رامبه ر شاعر و ماناکانی داهینان له
دونیای ئیمه دا و سه رجه م میراسی کولتووری و پۆشنبیریمان
ده خاته ژیر پرسیار.

پ/ هیچ ئامازه یه ک بو ئه و پرسیارکردنه له کولتووری کوردیدا
بوونی هه یه، ئه گهر پرسیارکردن هه لگری ئه و فهزایه بیته که
به ره و گووران و جیاوازیمان ده کاته وه، ئایا کولتووریک جورئته ی
پرسیارکردنی تیدا به دی نه کریت پیتوایه بتوانی به شداری
دونیای مۆدیرنه بکات؟

_ هیچ ئامازه یه ک بو ئه و پرسیارکردنه له کولتووری ئیمه دا
نییه، خو گهر هه شبیته ئه و کاریه گهرییه که ی زور که مه.
کو مه لگه ی ئیمه له بنه ره تدا له سه ر فیکر و به ها و بونیادی دژ
به نویگه ری راوه ستاوه. به شدار بوون له مۆدیرنه، له بناخه دا
به شدار بوونه له دامه زراندنی سیستمیکه ی پۆنراو له سه ر
ره تکردنه وه ی دونیایه کی کۆن و هینانه دی دابرا نیکی خودیی و
کو مه لایه تیی و سیاسیی ریشه یی له کولتووری باو.

* ئه م دیداره له گو فاری پامان، ژماره 146 ی مانگی ته مموزی
2009 دا بلا بوته وه.